

Список використаних джерел

1. Александрова Э. И. Методика обучения математике в начальной школе. 1 класс. (Система Д. Б. Эльконина – В. В. Давыдова): [Пособие для учителя] / Э. И. Александрова. – М.: Вита-Пресс, 1999. – 240с.
2. Барабаш О. Перші кроки шкільного життя/ О. Барабаш, Л. Загрійчук, О. Лукіна// Початкова освіта. – 2008. – № 29. – С.1-24.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К., 2004. – 215с.
4. Дусавицкий А. К. Педагогическая деятельность в развивающем образовании. Восхождение к личности: [учебное пособие]/ А. К. Дусавицкий, О. Н. Погребняк. – Х.: Издательский центр ХНУ им. В. Н. Каразина, 2006. – 200с.
5. Дусавицкий А. К. Развитие личности в учебной деятельности / А. К. Дусавицкий. – М.: Дом педагогики, 1996. – 204с.
6. Рибалка В. В. Психологія розвитку особистості: [посібник для вчителя РН] / В. В. Рибалка, О. К. Дусавицький. – Харків, 2007. – 56с.
7. Сідлецький А. А. Розвивальне навчання в початковій школі / А. А. Сідлецький //Початкове навчання та виховання. – 2005. – № 19-21. – С.12-23.
8. Цимбалару А. Д. Компонентно-структурний аналіз поняття «освітній простір». – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.

К. Д. Шевчук,
канд. пед. наук, доцент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Диференціація навчання як освітня технологія в загальноосвітній школі на даному етапі розвитку суспільства зумовлена суспільно-педагогічною необхідністю, яка зумовлена: намаганням суспільства більш раціонально використовувати потенційні можливості кожної людини, пов'язаних з максимальним розвитком природних задатків і навичок учня; турботою суспільства про всебічний і гармонійний розвиток особистості; необхідністю подальшого вдосконалення роботи загальноосвітньої школи.

Дифференциация обучения как образовательная технология в общеобразовательной школе на данном этапе развития нашего общества имеет социально-педагогическую необходимость, которая предопределена: попыткой общества более рационально использовать потенциальные возможности каждого человека, что связано с максимальным развитием естественных задатков и навыков учеников; заботой общества о всестороннем и гармоничном развитии личности; необходимостью последующего совершенствования работы общеобразовательной школы.

Differentiation of teaching as educational technology at general school on this stage of development of our society is predefined: by the attempt of society more rationally to use potential possibilities of everybody, that is related to maximal development of the natural making and skills of students; by the anxiety of society about comprehensive and harmo-

nious development of personality; by the necessity of subsequent perfection of work of general school.

Актуальність. Перехід суспільства до ринкової економіки, реформування сучасної школи зумовлюють зміни у системі освіти. Набувають визнання ідеї філософського осмислення різних проблем освіти.

Реалізація гуманістичної педагогіки передбачає перехід від авторитарно-дисциплінарної моделі організації навчально-виховного процесу до особистісно-орієнтованої, за якою особистість школяра є творчою індивідуальністю. Саме таку всебічну розвинуту особистість може виховати такий педагог, який не зводить процес навчання тільки до оволодіння знаннями, вміннями і навичками, а в центрі навчання ставить дитину диференційовано її можливостей і рівня підготовленості. Лише усвідомивши суть нової філософії освіти, знаючи її вимоги до змісту шкільних курсів, вивчивши методику їх викладання у початкових класах на нових засадах, майбутній учитель зможе творчо підходити до виконання своїх професійних обов'язків. Розв'язати цю проблему допомагає диференційований підхід до організації навчально-виховного процесу школи.

Мета статті полягає в розкритті змісту та соціально-педагогічної необхідності побудови навчального процесу початкової школи на диференційованому підході.

Виклад основного матеріалу. Диференційоване навчання розуміють як таку його організаційну систему, у якій навчальні групи, класи формуються за певною спільною ознакою й відповідно до цього навчання проводиться за різними навчальними планами й програмами з максимальним урахуванням індивідуальних особливостей учнів і забезпеченням оптимальних результатів у їхньому розвитку та у формуванні відповідних якостей [4].

Незважаючи на досить велику кількість досліджень з проблеми диференціації навчання як в зарубіжній, так і в українській педагогічній науці, чітке узагальнене визначення поняття «диференціація» ще не реалізує і не розкриває всієї суті даного поняття.

Узагальнення педагогічних досліджень різних науковців і передового досвіду дає можливість визначити сукупність вимог до організації диференційованого навчання, а саме: учитель повинен враховувати загальну готовність дітей до навчальної діяльності та готовність до засвоєння конкретного матеріалу; уміти передбачити труднощі, які можуть виникнути у дітей під час його засвоєння; у системі уроків використовувати диференційовані завдання індивідуального і групового характеру; робити перспективний аналіз: для чого плануються завдання, чому їх треба вико-

ристовувати саме на даному етапі уроку, як продовжити цю роботу на наступних уроках [5, с.18].

Єдиного підходу до визначення завдань диференціації не існує. Це зумовлено тим, що кожен структурний елемент диференціації виконує притаманні йому функції залежно від мети, структури та завдань окремо взятого уроку в системі навчального виховного процесу.

Однак пріоритетними завданнями диференціації є: 1. Диференціація повинна створювати умови найефективнішої реалізації індивідуалізації навчання. 2. Диференціація повинна виникати й організовуватись на потребах розвитку особистості. 3. Диференціація повинна сприяти розв'язанню основних завдань навчально-виховного процесу [4, с.44].

Диференціація як принцип навчання в сучасній школі передбачає таку організацію роботи на уроці, коли одному учневі або групі учитель пропонує в певній системі посилені завдання різної складності й тим самим створює сприятливі умови для розвитку і навчання кожного [7]. Це диференціація на методичному рівні.

Отже, диференціація є комплексним поняттям, яке складається з певних структурних елементів. Надалі мова йтиме саме про диференційоване навчання і пов'язані з ним аспекти.

Аналіз різних підходів до проблеми диференціації дає змогу виділити її основні особливості:

1. Диференціація передбачає обов'язкове врахування індивідуальних особливостей учнів.

2. Індивідуалізація в умовах класно-урочної системи здійснюється через диференціацію навчання.

3. Мета диференціації – створення оптимальних психолого-педагогічних умов для виявлення і розвитку нахилів і здібностей кожного учня.

4. Вона передбачає створення принципово нової педагогічної технології навчання, яка сприятиме широкому впровадженню ідей диференціації в практику роботи школи.

5. Методи навчання в умовах диференційованого навчання змінюються відповідно до індивідуально-типологічних особливостей учнів та змісту навчання.

6. Диференціація оптимізує, гуманізує процес навчання, дає можливості для розвитку творчих здібностей учнів, забезпечує їхню максимальну пізнавальну активність на основі самостійної роботи, постійного зворотнього зв'язку, об'єктивізації контролю та оцінки знань [5, с.16].

Ураховуючи зазначені особливості, можна визначити диференціацію як: принцип урахування індивідуально-типологічних особливостей учнів в інтересах розвитку їхніх нахилів і здібностей; педагогічну технологію навчання, що забезпечує реалізацію принципу диференціації [5, с.17].

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми диференціації в історичному аспекті дає можливість простежити діалектику розробки проблеми від окремих її ідей до комплексного, системно-технологічного підходу до її розв'язання на сучасному етапі, що є свідченням неперехідної її актуальності і стійкого інтересу вчених до цієї проблеми.

Диференціація навчання сьогодні забезпечує одне з головних завдань освіти, завдяки якому форми і методи навчання пристосовуються до індивідуальних здібностей дитини, сприяють її розвитку.

Ефективна навчальна система повинна не тільки враховувати особистісні психологічні компоненти кожної дитини, а й вводити їх у таке соціально-педагогічне поле, в якому вони розвиваються. Тому індивідуальні особливості учнів, їхні природні задатки і здібності є тими психологічними опорами в організації навчання, які і визначають характер його освітнього і процесуального компонентів, зумовлюють низку протиріч у навчально-виховному процесі, зокрема між: процесами навчання і розвитку; освітнім і розвивальним компонентом навчання; змістом засвоєваних знань і реальними розумовими можливостями учнів, між знаннями, котрі пропонуються для оволодіння, і тими, які створюють відповідне поле для їх засвоєння; переважаючими колективними формами навчання; інформаційно-пояснювальним і творчо-пошуковим типами засвоєння знань; досягнутим рівнем інтелектуального розвитку дитини і реально необхідним для засвоєння все нових доз навчального матеріалу; співвідношення предметів природничо-математичного і гуманітарного профілів та природним генотипом школярів [2, с.10].

Ці протиріччя виникають і розв'язуються під час організації та проведення уроку як провідної форми організації навчальної діяльності. Традиційна структура уроку орієнтована на підготовку «середнього» школяра. Ступінь трудності програмового матеріалу і способу пізнання його розраховані на тих, хто належить до так званої «золотої середини» класу. На уроці такі діти, звичайно, поведуться тихо, працюють досить старанно, вкладаючись у відведений їм час, не відстають від однокласників, як слабші, і не забігають уперед, як це роблять сильніші. Темп уроку збігається зі швидкістю їх роботи, ступінь трудності навчального матеріалу відповідає їхнім психологічним особливостям і підготовленості до його сприйняття, осмислення і запам'ятовування. Сьогодні ми бачимо оновлення методичної сторони уроку як форми організації навчання. Новою концепцією в цьому напрямку є організація елементів диференційованого навчання [3, с.13]. У цьому напрямку важливо створити оптимальні режими для інтенсифікації пізнавальної діяльності школярів різного рівня знань на кожному етапі уроку, щоб вони ефективніше засвоювали навчальний матеріал. За таких умов легко виявити прогалини в знаннях вихованців, щоб позбутися їх. Диференційований підхід

передбачає досягнення дітьми однакової мети, проте різними шляхами (враховуючи їхні неоднакові навчально-пізнавальні можливості). Тут є змога допомогти кожному школяреві. Цього можна дійти, спрямувавши навчальний процес так, аби в ході його орієнтуватися не на середнього учня, а на наявність різних за успішністю груп дітей і планувати для них різні за складністю завдання, застосовуючи різноманітні методи, форми, засоби, прийоми [3, с.12].

Диференціація навчання при класно-урочній системі передбачає одночасну роботу на уроках різних груп учнів. Це неможливо без підготовки завдань різного ступеня складності. Групова форма роботи з учнями має розглядатися як варіантні завдання, що сприяють формуванню знань на основі активізації пізнавальної діяльності учнів [1, с.43]. Ідеться про підготовку для учнів диференційованих консультаційних карток, у яких деталізовані й сконцентровані окремі поняття, зв'язки, співвідношення в доступній формі для кожної групи школярів.

Диференціація створює сприятливі умови для індивідуалізації навчання, профільної орієнтації учнів та осмисленого вибору життєвого шляху. Диференціація передбачає відкритість змісту освіти, різноманітність навчального матеріалу, посібників, форм і методів навчальної роботи, контроль знань, широке врахування національної та регіональної специфіки в роботі шкіл. Диференціація навчання навіть у самій загальній постановці питання – проблема не самостійна, а похідна від стану суспільства, його потреб, насамперед соціальних, економічних, духовних, технічних.

Отже, диференційований підхід має проїмати весь навчальний процес. Плануючи диференціацію, учитель обов'язково зіставляє її мету й зміст із рівнем знань і розвитку учнів, шукає спільне в змісті й характері завдань, без чого не можна правильно визначити для кожної групи ступінь складності, необхідний і посильний обсяг роботи. Лише за цих обставин створюються сприятливі умови для найповнішого розвитку здібностей, бажання і вміння вчитися.

Висновки. Таким чином, диференціація навчання в загальноосвітній школі на даному етапі розвитку нашого суспільства зумовлена:

- намаганням суспільства найраціональніше використати потенційні можливості кожної людини, що пов'язане з виявленням і максимальним розвитком природних задатків і навичок учнів;
- піклуванням суспільства про всебічний і гармонійний розвиток особистості;
- необхідністю подальшого вдосконалення роботи загальноосвітньої школи.

Диференційований підхід до учнів у процесі навчання дає змогу максимально ущільнити інформацію в одиницю часу і таким чином збільшити ємність уроку, пристосувати процес навчання до індивідуальних особли-

востей, передусім до розумових можливостей кожного. Урок ніби розширює свої межі внаслідок вдального впровадження диференціації.

Список використаних джерел

1. Братаній О. Проблема дефініцій базових понять у теорії диференційованого навчання // Рідна школа. – 2000 – № 7. – С. 43–45.
2. Запереченко Н.М. Диференційований підхід до навчання // Початкова школа. – 2000. – № 2. – С. 10–12.
3. Ганул О.І. Диференціація навчання // Початкова школа. – 2000. – № 10. – С. 11–13.
4. Корсакові О. Про технологію диференційованого навчання // Рідна школа – 2001 – № 9 – С. 44–46.
5. Менюва А. Технологія індивідуального навчання // Рідна школа – 2001 – № 8 – С. 16–18.
6. Самійленко Л.І. Індивідуальне навчання – урок на завтра // Освіта. – 2000. – 9-16 лютого. – С. 1–2.
7. Ткаченко Л. Впровадження принципу індивідуалізації в навчально-виховний процес початкової школи // Початкова школа – 2003. – № 11. – С. 13–15.

Р. В. Кондратенко,
канд. пед. наук, старший викладач,
Криворізький державний педагогічний університет

НАСТУПНІСТЬ У ВИХОВАННІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ І МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розкриваються питання ефективної реалізації наступності у вихованні відповідальності дітей у дошкільному закладі й початковій школі.

В статье раскрываются вопросы эффективной реализации преемственности в воспитании ответственности у детей в дошкольном учреждении и начальной школе.

The author describes the issues of effective implementation of continuity in the education of responsibility for children in preschools and primary schools.

Постановка проблеми. В умовах зростання ролі особистісної компетентності дітей, їх базових якостей і творчого потенціалу в центр виховного процесу поставлено безперервність освіти, особливо двох суміжних освітніх ланок: дошкільної та початкової.

Запорукою успіху навчання дітей у школі, набуття ними життєвої компетентності є активна взаємодія й співпраця між учасниками педагогічного процесу дитячого садка й школи, завдання яких полягає: в дошкільному закладі – формування готовності дитини до школи (мотиваційної, фізичної, спеціальної, морально-вольової), в початковій школі – адаптація до умов перебування у шкільному просторі. Важливого значення сьогодні набуло виховання відповідальності, як однієї з основних інтегративних якостей особистості дошкільного й молодшого шкільного